ANTROPOLOGICZNE ASPEKTY W FORMACJI DO ŻYCIA ZAKONNEGO

Drogi do ludzkiej dojrzałości i wspólnotowego współistnienia

Slajd 1: Strona tytułowa

- *ANTROPOLOGICZNE ASPEKTY W FORMACJI DO ŻYCIA ZAKONNEGO: DROGI DO LUDZKIEJ DOJRZAŁOŚCI I WSPÓLNOTOWEGO WSPÓŁISTNIENIA.

O. José André da Costa, msf.

Jest kapłanem ze Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny, członkiem wspólnoty formacyjnej COLINA-msf, profesorem nauk społecznych, socjologii prawa, antropologii prawa, filozofii ogólnej i prawa na Uniwersytecie UNIFASAM – Goiânia – GO/Brazylia.

Slajd 2: ANTROPOLOGIA ŻYCIA ZAKONNEGO: DOJRZAŁOŚĆ LUDZKA I WSPÓLNOTOWE WSPÓŁISTNIENIE

Antropologiczny wymiar formacji:

- Formacja nie kształtuje jedynie funkcji, ale osoby.
- Dojrzałość ludzka jest fundamentem dojrzałości duchowej.

Samopoznanie, afektywność i tożsamość:

- Są filarami życia wspólnotowego.
- Życie zakonne wymaga integracji między emocjami, wolnością a odpowiedzialnością.

Przykład:

- Zakonnik MSF przygotowany intelektualnie, lecz dojrzały emocjonalnie, może generować ciągłe konflikty we wspólnocie, nawet będąc kompetentnym pod względem akademicko-duszpasterskim.

Slajd 3: WSPÓLNOTA JAKO PRZESTRZEŃ HUMANIZACJI

- Wspólne życie to nie tylko mieszkanie razem.
- Różnice osobowościowe, kulturowe i pokoleniowe wymagają dojrzałości.
- Słuchanie, empatia i dialog to fundamentalne kompetencje antropologiczne.
- Współczesny indywidualizm stanowi wyzwanie dla doświadczenia wspólnotowego.

Przykład:

- Wspólnota może modlić się razem każdego dnia, a mimo to żyć w emocjonalnej izolacji, wrogim milczeniu lub wewnętrznej rywalizacji.

Slajd 4: INTEGRALNA FORMACJA DO ŻYCIA ZAKONNEGO: DROGI DO LUDZKIEJ DOJRZAŁOŚCI

- Edukacja emocjonalna i afektywna.
- Rozwój krytycznej świadomości.
- Zdolność do dialogu i rozwiązywania konfliktów.
- Równowaga między duchowością, afektywnością a misją.
- Formacja stała: nikt nie jest „gotowy”. Procesualność.

Przykład:

- Zakonnicy MSF, którzy rozwijają inteligencję emocjonalną, mają tendencję do stawiania czoła kryzysom wspólnotowym z większym spokojem i zdolnością do mediacji.

Slajd 5: PYTANIA NA ROZGRZEWKĘ PRZED NASZĄ ROZMOWĄ

- Kim jestem, gdy nie pełnię roli zakonnej?
- Jak radzę sobie z krytyką, frustracją i różnicami?
- Czy moje powołanie rodzi się z wolności, czy z potrzeby akceptacji?
- Czy możliwa jest świętość (Etyka) bez ludzkiej dojrzałości?
- Jak odróżnić posłuszeństwo od emocjonalnej zależności?
- Czy nadmiar aktywizmu może skrywać egzystencjalną pustkę?
- Czy wspólnota sprzyja rozwojowi osobistemu, czy też infantylizuje swoich członków?

Slajd 6: ANTROPOLOGIA – Geneza i ewolucja

- Antropologia (anthropos = człowiek, istota ludzka; Logos = nauka, traktat) narodziła się wraz z greckim filozofem Herodotem w V wieku p.n.e. Ponieważ jako pierwszy, wedle powszechnej wiedzy, zajął się systematycznie tym tematem, uważany jest za ojca antropologii.
- Na przestrzeni dziejów nauka ta przeszła jednak wielkie zmiany, dając początek różnym nurtom. Wyróżniamy niektóre z nich:

Slajd 7: ANTROPOLOGIA POGAŃSKA, LECZ OTWARTA NA TRANSCENDENCJĘ

- Starożytni filozofowie dążyli do autonomii rozumu, lecz nie lekceważyli ani nie zaprzeczali możliwości istnienia bóstw, a nawet brali je pod uwagę, dochodząc aż do przebóbwienia KOSMOSU.

Slajd 8: ANTROPOLOGIA TEOLOGICZNA (O CHARAKTERZE JUDEOCHRZEŚCIJAŃSKIM)

• Jest to nauka badająca istotę ludzką (Anthropos) mająca za fundamentalny punkt odniesienia Boga (Theos).

• Nastąpiło przejście od scentralizowania na przebóstwionym kosmosie (faza pogańska) do Boga, gdy chrześcijaństwo wyparło grecką wizję rzeczywistości i umieściło wszystko, co istnieje, w relacji z Objawionym Bogiem (faza chrześcijańska).

• Antropologia teologiczna zajmuje się głębią bytu: pochodzeniem i celem, bogactwem i ograniczeniami, dążeniami i językiem, zachowaniami, lecz w świetle Bożego objawienia.

• Celem jest dotarcie do czegoś fundamentalnego: istota ludzka jest zdolna do przyjęcia Boga, do życia z Nim, w komunii i partnerstwie z Nim (por. Katechizm Kościoła Katolickiego – nr 27-73).

Slajd 9: ZAŁOŻENIE

• Istnieje założenie dla tego nurtu antropologii: Bóg nie jest fantazją ani mentalnym dodatkiem w ludzkim życiu.

• Integruje On samą ludzką strukturę i nadaje jej transcendentne powołanie, które skłania człowieka do wykraczania poza samego siebie, do aspirowania do nieskończoności, do uznania swoich ograniczeń (słabości, chorób, błędów, śmierci, grzechu), które stanowią dla niego wyzwanie w kwestii sensu życia, cierpienia, śmierci i życia pośmiertnego.

• Bóg daje człowiekowi zdolność do rozpoznawania wartości wszystkiego, co istnieje, oraz do przekraczania rzeczywistości „tu i teraz” ku większej i pełniejszej wartości.

Slajd 10: TRADYCJA GRECKA

• a) Tradycja grecka przynosi pojęcie człowieka jako istoty złożonej z dwoistości ciało-duch.

• b) Platon podzielił świat na dwie rzeczywistości: Świat Zmysłowy (materialny) i Świat Inteligentny (idei), przy czym świat fizyczny jest jedynie cieniem prawdziwej rzeczywistości, którą jest rzeczywistość duchowa.

Slajd 11: MYŚLICIELE CHRZEŚCIJAŃSCY

• a) Myśliciele chrześcijańscy, zwłaszcza św. Augustyn i św. Tomasz, pozostawali pod wpływem myślicieli greckich, jednak dostosowali ich koncepcję do myśli chrześcijańskiej, wprowadzając ideę boskiego stworzenia ciała i duszy, zachowując

przy tym ten sam dualizm ciało-duch, lecz udoskonalony biblijną lekcją o stworzeniu człowieka na obraz i podobieństwo Boga.

Slajd 12: WPŁYW MYŚLI GRECKIEJ (konsekwencje...)

• a) Oddalił myśl chrześcijańską od dawniejszej wizji hebrajskiej, która postrzegała istotę ludzką w sposób całkowicie jednolity i zwarty, przedstawiając unitarną ideę człowieka, obecną w pojęciach teologicznych Starego Testamentu, który nie uległ wpływom myśli greckiej.

Slajd 13: JAK WYJAŚNIĆ JEDNOŚĆ?

• a) Z pewnością nie jest łatwym zadaniem wyjaśnienie, jak dochodzi do owej jedności w wielości i wielości w jedności w odniesieniu do Istoty Ludzkiej.

• b) Jednak z pewnością rozjaśnia to ideę, którą Chrystus wyraził o małżeństwie: już nie są dwoje, lecz jedno ciało. Ta unia nie niszczy jednak indywidualności każdego z nich, lecz w dialektyce komplementarności wzajemnie się potwierdzają i umacniają.

• c) Pośród naturalnych napięć w relacji, wielość potwierdza jedność i jest przez nią potwierdzana. Jest to jedynie analogia, która – choć niedoskonała – obrazuje substancjalną jedność ciała i duszy w Istocie Ludzkiej.

Slajd 14: HEBRAJSKIE SŁOWO RUAH

• a) Zostało przetłumaczone na język grecki jako PNEUMA, a po łacinie jako SPIRITUS. Nie są to jednak słowa w pełni równoznaczne.

• b) RUAH po hebrajsku oznacza „tchnienie”, „wiatr”, związane z oddychaniem, a więc znak życia, zasadę życia. W ten sposób Istota Ludzka stała się istotą żywą, gdy Bóg tchnął w nią swoje tchnienie życia.

• c) Człowiek żyje tak długo, jak długo jest w nim tchnienie Boga; gdy Bóg je odbiera, człowiek wraca do prochu. Tym samym RUAH oznacza dynamiczną relację między Istotą Ludzką a Bogiem, a nie opozycję między duchem a materią, jak ma to miejsce w kulturze greckiej.

Slajd 15: POSZUKIWANIE TRANSCENDENCJI

• Właśnie poprzez to poszukiwanie transcendencji człowiek w cudowny sposób uczłowiecza samego siebie jako istotę ludzką (humanum), to znaczy, im bardziej zakorzenia się w Bogu i Jego Projekcie, tym bardziej odnajduje szczęście.

• I to ta niezwykła zdolność pozwala mu również humanizować wszystko w kosmosie, badać go, przekształcać i ukierunkowywać całe jego bogactwo na szczęście (EUDAIMONIA) – nienasycone pragnienie, które jest częścią jego bycia człowiekiem (NIEBO).

Slajd 16: ANTROPOLOGIA: wymiar architektoniczno-hermeneutyczny

- Stopniowo w antropologii teologicznej pojawiły się dwie zasady strukturalne: architektoniczna i hermeneutyczna.

1. Architektoniczna jako oś porządkująca wszystkie wydarzenia z historii zbawienia w funkcji Planu, jaki Bóg ma wobec historii KOSMOSU, ZIEMI i LUDZKOŚCI: jest to Plan Zbawczy.

2. Hermeneutyczna jako nosiciel pierwotnej prawdy, w której świetle teologia stara się zrozumieć, interpretować i powiązać ze sobą aspekty historii zbawienia. Wszyscy wielcy myśliciele chrześcijaństwa współpracowali w rozwoju antropologii teologicznej widzianej w jej całości.

Slajd 17: ANTROPOLOGIA SEKULARYSTYCZNA

- Dokonuje przejścia od scentralizowania na Bogu do scentralizowania na człowieku, lecz bez Boga (TEOCENTRYZM – ANTROPOCENTRYZM).
- Krok ten dokonał się w erze nowoczesnej w konsekwencji sekularyzacji i ateizmu, przy czym ten ostatni rozwinął się w łonie filozofii europejskiej, a w szczególności przez komunizm.
- Dla filozofów sekularystycznych – choć nurt ten ma swoje początki już w Renesansie (XVI wiek) – Bóg znika ze sceny i ustępuje miejsca człowiekowi.
- Ludzki duch otwiera się na nowy sposób widzenia i działania. Dochodzi do gwałtownego kontrastu z poprzednim sposobem rozumienia wszystkich rzeczy i wydarzeń, który stawiał Boga w centrum wszystkiego i wszelkich ludzkich interesów, i zaczyna stawiać człowieka jako centrum wszystkiego. Następuje zatem przejście od teocentryzmu do antropocentryzmu.

Slajd 18: ANTROPOLOGIA DZISIAJ

Zawsze w poszukiwaniu. Nie ma wątpliwości – i codzienność to potwierdza – że ludzkość kontynuuje swoje poszukiwanie sensu życia i historii, sensu istnienia kosmosu i wszystkiego, co w nim istnieje, a zwłaszcza samej istoty ludzkiej w złożoności historii kosmosu.

Nieustannie mnożą się: artykuły, książki, filmy, piosenki, dzieła sztuki, które podsycają debatę, biorąc pod uwagę istnienie Boga w tej tajemniczej tkance świata i ludzkiego życia, bądź też negując je, wyśmiewając i uznając każdą religię za szkodliwy dla człowieka wymysł.

Slajd 19: KOŚCIÓŁ I JEGO MISJA – Jaka jest rola antropologii!?

- Kościół chrześcijański trwa jednak mocno w swojej wierze i w swojej misji, twierdząc, że tajemnica ludzkiego bytu znajduje swoje prawdziwe wyjaśnienie i

zrozumienie tylko w tajemnicy Wcielonego Słowa, to znaczy w Synu Bożym, który przyjął ludzką kondycję w historii pod imieniem Jezus z Nazaretu (por. GS 22).

• Dla Kościoła punktem odniesienia „Adama” (mężczyzna i kobieta) jest zatem istota ludzka stworzona na obraz i podobieństwo samego Boga (tajemnica stworzenia).

Slajd 20: CREDO – Ludzko-Boskie

• Kościół głosi, że to przez Chrystusa człowiek zostaje „usprawiedliwiony” (odzyskuje sprawiedliwość utraconą przez grzech).

• I to od Niego, w Nim, z Nim i przez Niego człowiek żyje łaską Ojca, Syna i Ducha Świętego: synostwo (wobec Ojca), braterstwo-przyjaźń (od, w i przez Syna), zamieszkiwanie (w Ducha Świętym).

• Ku Chrystusowi, ludzko-boskiemu punktowi odniesienia, człowiek w wolności stara się postępować progresywnie i pod wpływem łaski, którą On nam wysłużył, do „stanu dojrzałości, miary wielkości według Pełni Chrystusa” (Ef 4,13). To jest sedno antropologii chrześcijańskiej.

Slajd 21: SPOJRZENIE ANTROPOLOGICZNO-TEOLOGICZNE

• Odkrywamy to, co Objawienie mówi o istocie ludzkiej w kontekście dzieła stworzenia: istota stworzona w czasie, która nie miała egzystencji duchowej przed cielesną, mająca cieszyć się szczęściem na tym świecie i chwałą Boga w szczęśliwym życiu wiecznym.

• Teksty biblijne nie mają na celu przedstawiania danych naukowych, lecz ukazanie zamysłu Boga w Jego relacji z mężczyznami i kobietami, a co więcej, Jego doświadczenia w świecie jako człowieka w Jezusie Chrystusie, a w konsekwencji – głębokiej i unikalnej tożsamości tego, co specyficznie ludzkie, ubogacone komunią z Bakiem, co otwiera człowieka ostatecznie i w sposób uprzywilejowany na komunię z samym sobą, z innymi, z naturą.

Slajd 22: WIZJA ANTROPOLOGICZNA: Istota ludzka jako „obraz Boga” (imago Dei)

• To spojrzenie komunii postrzega człowieka jako „obraz i podobieństwo Boga”, a Jezusa jako prawdziwy obraz Ojca, nas zaś jako Jego odbicie.

• Człowiek jako „obraz Boga” (imago Dei) nosi w sobie ślady Stwórcy, Syna Odkupiciela i Ducha Uświęciciela, głównie w swojej zdolności do poznawania i miłowania Ojca, przez Syna, w miłości Ducha Świętego, oraz jako współtwórca i współpracownik w Jego Planie Miłości wobec świata i ludzkości.

Slajd 23: ANTROPOLOGIA JUDEOCHRZEŚCIJAŃSKA

Istota ludzka jako jedność ciała, duszy i ducha

• Judeochrześcijańska antropologia teologiczna pojmuje istotę ludzką jako rzeczywistość JEDNĄ I ZINTEGROWANĄ, utworzoną przez wymiary ciała, duszy i ducha.

• W odróżnieniu od koncepcji czysto materialistycznych czy radykalnie dualistycznych, tradycja biblijna rozumie osobę ludzką jako organizm psychofizyczny i duchowy, stworzony przez Boga do transcendencji, komunii i pełnej realizacji.

• Na Pierwszym Liście do Tesaloniczan św. Paweł stwierdza:

• „A cały wasz duch, dusza i ciało niech zachowają się bez zarzutu na przyjście Pana naszego Jezus Chrystusa” (1 Tes 5,23).

Slajd 24: KONTYNUUJĄC...

• Wizja hebrajska nie dzieli człowieka na niezależne części, lecz przedstawia trzy głęboko zjednoczone wymiary:

• Ciało — bâsar / sarx / caro: Wymiar fizyczny, biologiczny, historyczny i materiał.

• Dusza — nephesh / psychè / anima: Wymiar afektywny, psychiczny, relacyjny, intelektualny i etyczny.

• Duch — ruach / pneuma / spiritus: Wymiar transcendentny, otwarcie na Boga i na absolut.

• OSOBA LUDZKA JEST WEZWANA DO INTEGRACJI TYCH WYMIARÓW W CIĄGŁYM WZROŚCIE, DOSKONALENIU I POSZUKIWANIU SENSU.

Slajd 25: Hebrajska wizja osoby ludzkiej: Jedność i komplementarność

• W biblijnej tradycji hebrajskiej ciało, dusza i duch nie są oddzielnymi elementami, lecz wymiarami jednej ludzkiej rzeczywistości. Człowiek jest rozumiany jako żywa, relacyjna i duchowa całość.

Ciało (Bâsar):

• Konkretna rzeczywistość egzystencji;

• Miejsce historycznego doświadczenia;

• Środek, przez który osoba komunikuje się i działa w świecie.

Dusza (Nephesh):

• Siedziba świadomości, afektywności i wolności;

• Wymiar relacji międzyludzkich;

• Poszukiwanie dobra, prawdy i szczęścia.

Slajd 26: KONTYNUACJA

Duch (Ruach):

- „Tchnienie Boga” w człowieku;
- Zdolność do transcendencji;
- Komunia z Bogiem i otwarcie na nieskończoność.
- Antropologia biblijna zrywa zarówno z materializmem, jak i z pogardą dla ciała. Istota ludzka to żywa jedność wezwana do świętości, komunii i pełni.

Slajd 27: Dualizm, Trychotomia i Chrześcijaństwo

Ciało i dusza w tradycji teologicznej

- W historii chrześcijaństwa pojawiła się debata na temat struktury osoby ludzkiej:

Trychotomia:

- Broni człowieka złożonego z: Ciała, Duszy, Ducha.

Dualizm chrześcijański:

- Późniejsza tradycja teologiczna, pod wpływem kultury grecko-rzymskiej, zaczęła mówić o: Ciele, Duszy.
- Niemniej jednak, dusza zaczęła obejmować również wymiar duchowy (ruach/pneuma).

Slajd 28: KOŚCIÓŁ ODRZUCIŁ SKRAJNE INTERPRETACJE, TAKIE JAK:

- Pogarda dla ciała;
- Manicheizm;
- Idea ciała jako więzienia duszy.

Dla św. Tomasza z Akwinu:

- Dusza jest „formą” ciała;
- Ciało i dusza stanowią jedność substancjalną;
- Istota ludzka jest zintegrowaną całością;
- Grzech niszczy pierwotną harmonię, ale nie niszczy ludzkiej godności.

Wiara chrześcijańska głosi:

- Nieśmiertelność duszy;
- Godność ciała;
- Nadzieję zmartwychwstania.

Slajd 29: MĘŻCZYZNA I KOBIETA W STWORZENIU

RÓWNOŚĆ, GODNOŚĆ I KOMPLEMENTARNOŚĆ

- Według wiary biblijnej, Bóg stworzył mężczyznę i kobietę na swój obraz i podobieństwo (Rdz 1,26-27).

Mężczyzna i kobieta posiadają:

- Równą godność;
- Tę samą ludzką naturę;
- Fizyczną, psychologiczną i afektywną komplementarność;
- Wspólne powołanie do miłości i świętości.

Slajd 30: Ludzka seksualność:

- Nie jest jedynie instynktem;
- Jest wyrazem miłości, komunii i oddania;
- Posiada wymiar cielesny i duchowy.

Małżeństwo jest rozumiane przez Kościół jako:

- Sakrament;
- Widzialny znak przymierza Boga z ludzkością;
- Droga miłości, płodności i uświęcenia.

Mimo to, historycznie:

- Kobieta doświadczała wykluczenia społecznego i religijnego;
- Chrześcijaństwo znajdowało się pod wpływem struktur patriarchalnych;
- Pozostaje wyzwanie pełnego urzeczywistnienia równości godności między mężczyzną a kobietą.

Slajd 31: GRZECH PIERWORODNY I TAJEMNICA ZŁA: LUDZKA SŁABOŚĆ I ODKUPIENIE.

Antropologia teologiczna uznaje:

- Wielkość osoby ludzkiej;
- Jej historyczną słabość;
- Jej skłonność do grzechu.

Grzech pierworodny symbolizuje:

- Zerwanie harmonii między ludzkością a Bogiem;
- Błędne użycie wolności;
- Ludzką dążność do absolutnej autonomii.

Slajd 32: KONSEKWENCJE GRZECHU:

- Cierpienie; Sprawiedliwość; Przemoc; Wewnętrzny i społeczny brak równowagi.

Wiara chrześcijańska uczy:

- Ludzkość potrzebuje odkupienia;

- Chrystus przywraca komunię z Bogiem;
- Chrzest ponownie włącza człowieka w łaskę.

Nawet odkupiony:

- Człowiek kontynuuje walkę;
- Potrzebuje czujności, nawrócenia i duchowego dojrzewania.
- Boże miłosierdzie pozostaje fundamentem chrześcijańskiej nadziei.

Slajd 33: STWORZENIE I EVOLUCJA: WIARA I NAUKA W DIALOGU

- Kościół Katolicki nie odrzuca ewolucji biologicznej, o ile uznaje się:
- Boga jako ostateczne źródło stworzenia;
- Duchowy wymiar istoty ludzkiej;
- Boże działanie stwórcze.

Biblijna narracja o stworzeniu:

- Nie jest traktatem naukowym;
- Używa języka symbolicznego i teologicznego;
- Objawia wyjątkową godność człowieka.

Slajd 34: CENTRALNE ELEMENTY:

- „Gliny” reprezentuje materialność;
- „Tchnienie Boga” (ruach) reprezentuje duchową duszę.

Według wiary chrześcijańskiej:

- Bóg stwarza bezpośrednio duchową duszę;
- Istota ludzka jest obrazem i podobieństwem Boga;
- Ciało i duch tworzą nierozerwalną jedność.

Antropologia chrześcijańska stara się zharmonizować:

- Kreacjonizm; Ewolucjonizm; Godność ludzką; Biblijne Objawienie.

Slajd 35: WIARA, ŻYCIE I GODNOŚĆ LUDZKA

Chrześcijańska antropologia teologiczna przedstawia człowieka jako:

- Ciało, duszę i ducha;
- Żywą i relacyjną jedność;
- Istotę otwartą na transcendencję;
- Obraz i podobieństwo Boga.

Slajd 36: MISJA CHRZEŚCIJAŃSKA POLEGA NA:

- Przezwyciężaniu rozdziału między wiarą a życiem;
- Integralnym dowartościowaniu osoby ludzkiej;
- Promowaniu sprawiedliwości, solidarności i braterstwa;
- Uczynieniu Królestwa Bożego widzialnym w historii.

Slajd 37: KOŚCIÓŁ JEST WEZWANY DO:

- Obrony ubogich i wykluczonych;
- Humanizowania relacji społecznych;
- Ewangelizacji zakorzenionej w konkretnej rzeczywistości;
- Formowania uczniów-misjonarzy zaangażowanych w obronę życia.

Slajd 38: ANTROPOLOGIA CHRZEŚCIJAŃSKA TO NIE TYLKO TEORIA:

- To zobowiązanie;
- To praxis;
- To droga integralnego zbawienia.

Slajd 39: ISTOTA LUDZKA ODNAJDUJE SWOJĄ PEŁNIĘ:

- W komunii z Bogiem;
- W ludzkim braterstwie;
- W budowaniu sprawiedliwego i solidarnego świata.

Slajd 40: NASZE ZOBOWIĄZANIE

Musi zostać podjęte przez nas jako priorytetowe zadanie: misja przywrócenia doktrynie chrześcijańskiej jej oryginalnego, unitarnego wzorca, uwalniając ją od historycznych wpływów myśli greckiej i zbliżając refleksję teologiczną Nowego Testamentu do pierwotnych źródeł chrześcijaństwa, zrodzonego z hebrajskiej unitarnej koncepcji istoty ludzkiej.